

Redovisningar av utvecklingsbidraget
till kulturskolor 2020–2021

Vad går bidraget till?

KULTURRÅDET

Inledning

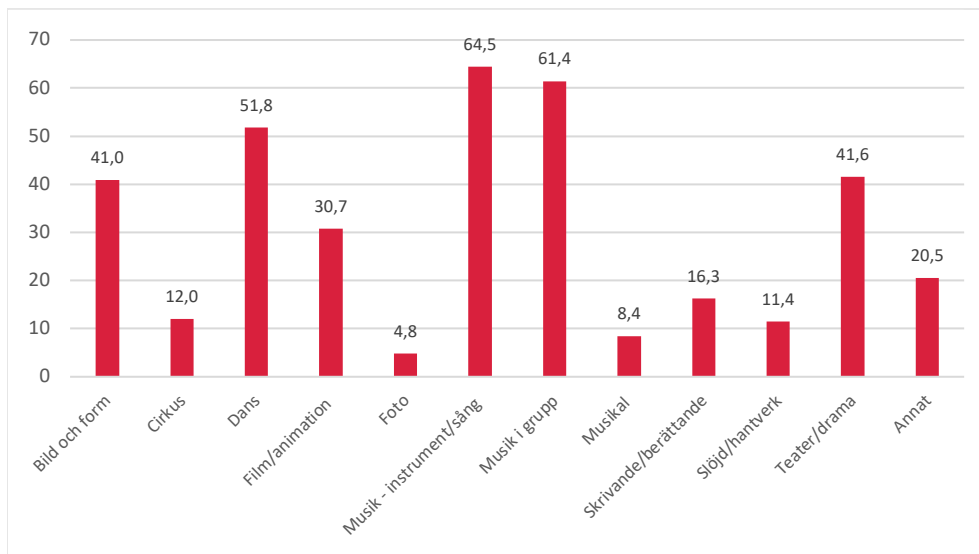
Kulturskolecentrum delar sedan 2016 ut utvecklingsbidrag till landets kommuner för att de ska kunna utveckla sina musik- och kulturskolor. Syftet med utvecklingsbidraget är att främja den kommunala kulturskolans möjligheter att erbjuda barn och unga undervisning av hög kvalitet i kulturella och konstnärliga uttryckssätt. Bidraget syftar även till att främja den kommunala kulturskolans möjligheter att erbjuda såväl fördjupning som bredd i undervisningen med utgångspunkt i var och ens särskilda förutsättningar.

Statsbidrag till kommuner som bedriver musik- och kulturskoleverksamheter uppgår från och med 2021 till 200 miljoner kronor. Sedan 2020 fördelas bidraget dels till enskilda kommuner för utvecklingssatsningar i den egna verksamheten, dels till kommuner som genomför satsningar i samverkan med andra kommuner. För läsåret 2021/22 fördelade Kulturskolecentrum 173 miljoner kronor till kommunernas egna satsningar och 24 miljoner kronor till samverkanssatsningar.

För läsåret 2020/21 fördelades totalt 97 miljoner kronor, varav 90 miljoner kronor gick till kommunernas egna utvecklingssatsningar och 7 miljoner kronor gick till samverkanssatsningar. Kulturskolecentrum har gjort en sammanställning av de redovisningar som avser kommunernas egna utvecklingsprojekt inom kulturskolan under läsåret 2020/21 och som lämnades in under hösten 2021. Sammanställningen bygger på 166 redovisningar av totalt 250 bidrag. Resterande kommuner fick, på grund av coronapandemin, förlängd redovisningstid för att kunna slutföra sina insatser under 2022.

Erbjudna ämnen

Musik dominerar bland de ämnen som kulturskolorna erbjudit eleverna inom ramen för bidragets användning, 64 procent av kulturskolorna erbjöd musik enskilt (instrument/sång) och 61 procent erbjöd musik i grupp (till exempel orkester, kör, band). Dans (52 procent), teater/drama (42 procent) och bild och form (41 procent) var de ämnen som efter musik erbjöds i störst utsträckning (figur 1).

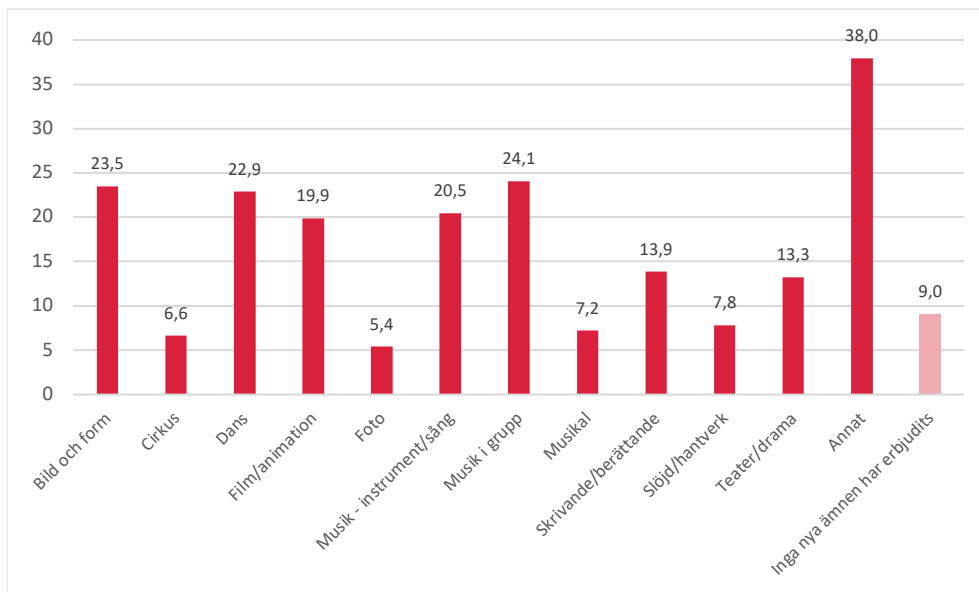
Figur 1. Kulturskolornas svar på frågan "Vilka ämnen har ni, inom ramen för bidragets användning, erbjudit eleverna?". Andel i procent.

Nya ämnen

Musik i grupp var det ämne som kulturskolorna i störst utsträckning erbjöd som nytt ämne genom bidragets användning, 24 procent angav det. Nästan lika vanligt var det att erbjuda bild och form samt dans som nya ämnen (figur 2). Enskilt utövande i musik och film/animation erbjöd runt 20 procent av kulturskolorna. Knappt 10 procent av kulturskolorna erbjöd inga nya ämnen genom bidraget.

Störst andel, 38 procent, angav dock alternativet "annat". Musikämnet är ofta förekommande även i denna kategori. Bland annat nämns undervisning i instrument som nyckelharpa, oud, bouzouki, ukulele, malletsinstrument och cajón, men även street percussion och body percussion där man inte nödvändigtvis använder sig av instrument. Även musikproduktion och digitalt musikskapande anges som nya ämnen, ibland specificerat som data- eller filmmusik.

Kulturskolorna nådde även nya elever genom att erbjuda verksamhet med koppling till medier, såsom digitalt skapande i form av spelkonstruktion, webbdesign, tv-produktion, poddradio samt ljud- och ljusdesign. Några kulturskolor gjorde särskilda satsningar för ungdomar med psykisk ohälsa, såsom att erbjuda dans för hälsa i samarbete med elevhälsan. Bland andra exempel i kategorin "annat" kan nämnas cosplay, samisk kultur, keramik och smide.

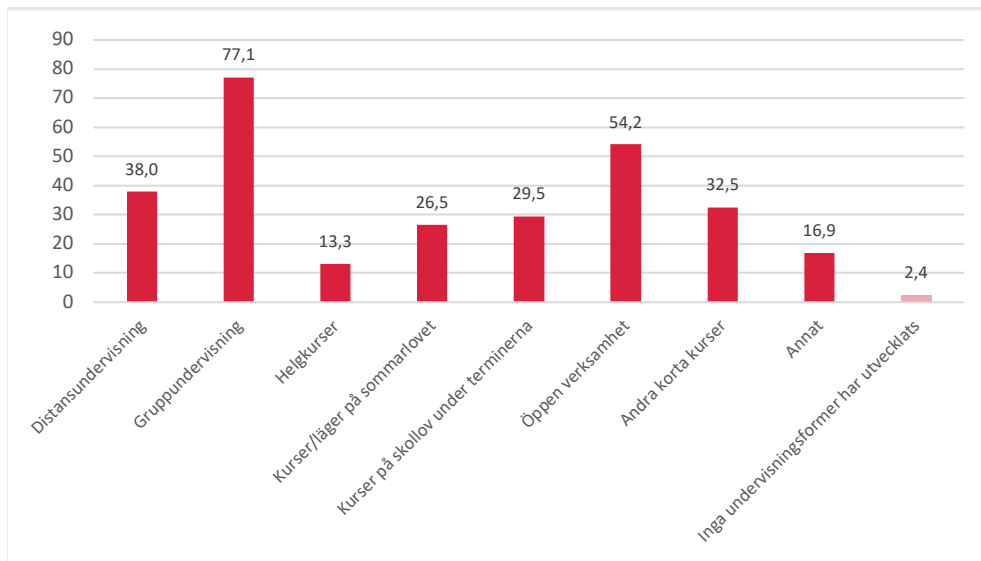

Figur 2. Kulturskolornas svar på frågan "Vilka nya ämnen har ni erbjudit genom bidragets användning?". Andel i procent.

Undervisningsformer

Liksom tidigare år har bidraget lett till en utveckling av olika undervisningsformer. Gruppundervisning var den vanligaste undervisningsformen som kulturskolorna utvecklade inom ramen för bidraget, 77 procent av kommunerna angav det (figur 3). Näst vanligast var att ha utvecklat öppen verksamhet, som 54 procent angav. Distansundervisning utvecklades av 38 procent av kulturskolorna. Drygt 2 procent av kulturskolorna utvecklade inte några undervisningsformer genom bidraget.

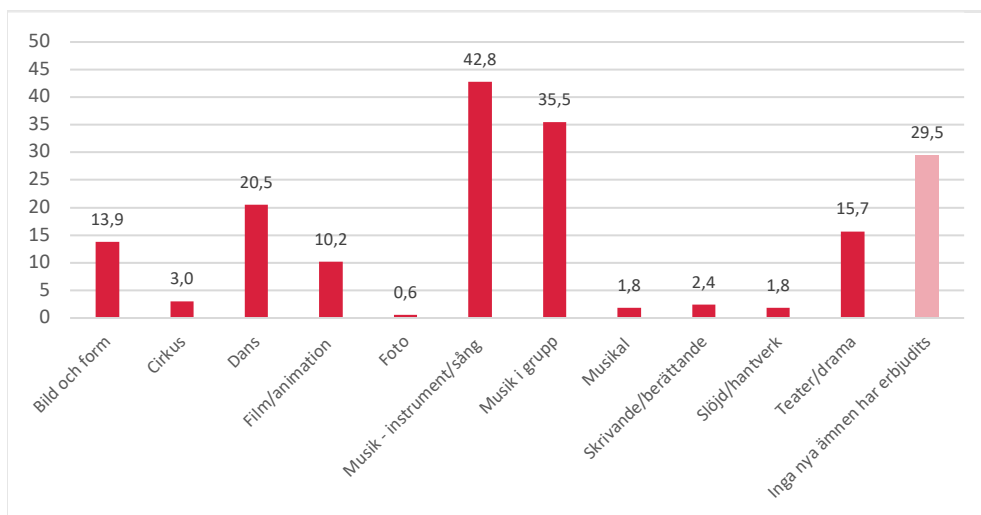
I de öppna svaren beskrivs hur pandemin tvingade kulturskolorna att förändra sina undervisningsformer och arbetssätt. Både undervisning och uppspelning för publik har fått ske digitalt när restriktionerna förhindrade möten i större grupper. Det gav både nya lärdomar och större möjligheter att nå elever som bor utanför tätorter.

Figur 3. Kulturskolornas svar på frågan "Vilka undervisningsformer har ni utvecklat inom ramen för bidragets användning?". Andel i procent.

Fördjupad undervisning

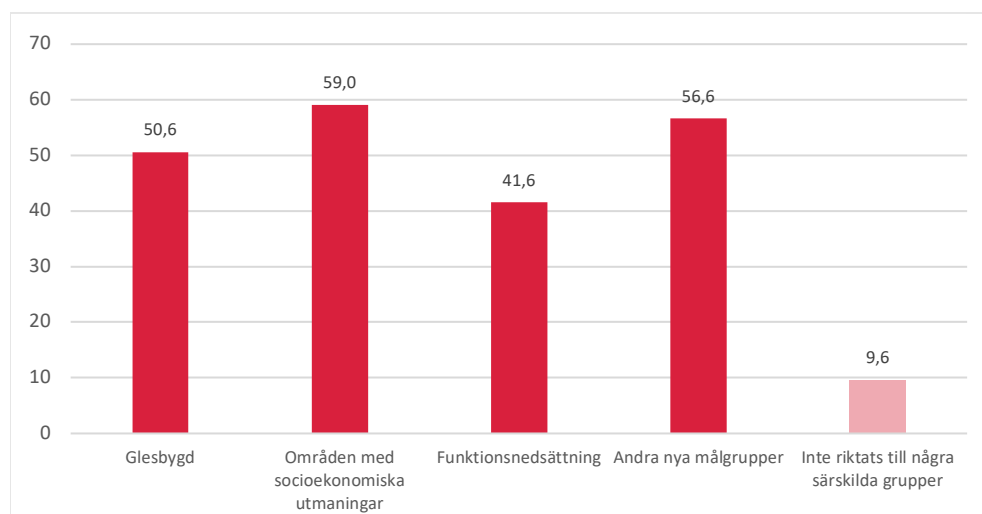
Genom bidraget har kulturskoleelever kunnat fördjupa sig inom sina ämnesområden. Musik, såväl enskilt som i grupp, var de ämnen som i störst utsträckning erbjöds som fördjupningskurser inom bidragets ramar, 43 respektive 36 procent av kulturskolorna erbjöd det. Därefter följde dans, teater/drama och bild/form (figur 4). Tre av tio kulturskolor erbjöd ingen fördjupad verksamhet inom bidragets ramar.

Figur 4. Kulturskolornas svar på frågan "Inom vilka ämnen har ni erbjudit fördjupad undervisning?". Andel i procent.

Särskilt riktad verksamhet

Ett viktigt mål för kulturskolan är att alla ska ha möjlighet att delta, oavsett bakgrund och förutsättningar. Bidraget har särskilt prioriterat satsningar som riktar sig till grupper av barn och unga som deltar i kulturskolan i förhållandevis liten utsträckning. Av de kulturskolor som genomförde särskilt riktade verksamheter var det vanligast att bedriva sådan verksamhet till barn och unga som bor i områden med socioekonomiska utmaningar, nästan 60 procent av kulturskolorna gjorde det (figur 5). Nästan lika vanligt var det att bedriva särskilt riktad verksamhet till andra målgrupper (57 procent). Exempel på sådana målgrupper var nyanlända, barn och unga med psykisk ohälsa samt riktade kurser till de som vill utöva kultur men som inte vill göra uppvisningar. Hälften av kulturskolorna bedrev särskilt riktad verksamhet till boende i glesbygd, medan 42 procent hade riktad verksamhet mot barn och unga med funktionsnedsättning. En tiondel av kulturskolorna hade ingen riktad verksamhet till särskilda grupper.

Figur 5. Kulturskolornas svar på frågan "Har ni inom ramen för bidragets användning genomfört kulturskoleverksamhet särskilt riktad till följande målgrupper?". Andel i procent.

I verksamheter som riktats till områden med socioekonomiska utmaningar har metoderna varierat, från El Sistema-orkestrar¹ till öppen verksamhet med prova på-aktiviteter i till exempel bild, film, slöjd, dans och teater. Gemensamt för aktiviteterna är att de varit kostnadsfria för deltagarna och att de ofta skett i samverkan med förskola, skola och fritidshem för att nå barnen på plats.

I satsningarna på glesbygd har flera kommuner erbjudit barn som bor utanför tätorten och som saknar lämpliga kommunikationer möjligheter att spela instrument på sitt fritidshem. I glesbygdskommuner har även den digitala undervisningen varit ett sätt att nå barn och unga som har svårare att ta sig till kulturskolan.

¹ El Sistema är en global visionsdriven musikämbel som ger barn och unga möjlighet till en positiv utveckling genom att spela och sjunga tillsammans i orkester och kör, med repertoar inom konst- och folkmusik. El Sistema verkar primärt där behoven är störst och verksamheten involverar även barnens familjer. I Sverige drivs verksamheten i huvudsak via lokala musik- och kulturskolor.

Exempel ur redovisningarna

- I Sorsele kommun anordnades en tovningskurs i Blattnicksele och en kurs i traditionell sydsamisk dans i Ammarnäs. Genom att förlägga verksamhet till sådana platser stärktes enligt kulturskolan både barnens egen självkänsla och känslan för bygdens kulturella bakgrund. Dessutom bidrog det till att stärka bandet till orten bland nyinflyttade.
- Karlshamns kulturskola har anställt en flerspråkig musiker som har bedrivit undervisning i form av drop in-verksamhet och enskilda lektioner på nya instrument som till exempel oud. På så sätt har man lyckats locka till sig både yngre och äldre nya elever.
- Tomelilla kulturskola har startat upp en grupp i film och digitalt skapande med elever med funktionsvariationer. Arbetet har fallit väl ut och samarbetet med skolan och skolans pedagoger fortsätter under läsåret 2021/22.

Personal

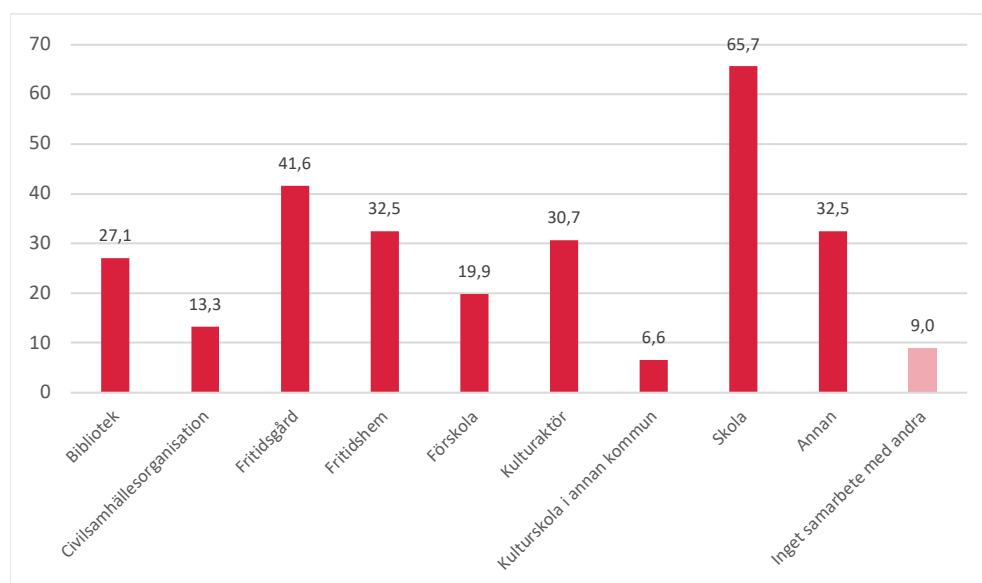
Bidraget har även hjälpt till att utveckla kulturskolornas personal. Knappt tre av tio kommuner genomförde kompetensutveckling av personalen inom ramen för bidragets användning. Drygt åtta av tio använde bidraget till att nyanställa personal till kulturskolan. Tre fjärdedelar av kommunerna anställde pedagoger och 13 procent anställde andra funktioner. Tolv aktörer (7 procent) anställde både pedagoger och andra funktioner. Bland exemplen på andra funktioner nämns professionella kulturutövare, värdar vid öppen verksamhet, workshopledare, projektledare, kommunikatörer, administratörer, kulturambassadörer med språkkompetens och unga ledare. Några kommuner anger också att de genom bidraget har kunnat utöka tjänster för den ordinarie personalen. För kulturskolor i glesbygd eller i mindre kommuner kan det vara särskilt viktigt att kunna utöka tjänsterna, då det innebär bättre arbetsvillkor för befintlig personal och mer attraktiva tjänster vid nyrekryteringar.

Nästan 20 procent av kulturskolorna anställde inte någon ny personal. Den vanligaste orsaken till att inte anställa var att kulturskolorna inte hade något behov av det. Ett fåtal angav att det saknades finansiering, medan ingen kulturskola angav brist på rätt kompetens som orsak till att ingen hade nyanställts.

Samarbete med andra aktörer

Genom bidraget har kulturskolans samarbete med andra aktörer stärkts. I verksamheten som utfördes med koppling till bidraget var det klart vanligast att kulturskolorna samarbetade med skolan, 66 procent gjorde det. Andra vanliga samarbetspartners var fritidsgårdar (42 procent), fritidshem (33 procent) och kulturaktörer (31 procent). Knappt 10 procent angav att de inte hade något samarbete med andra aktörer (figur 6). Bland den tredjedel som angav andra aktörer som samarbetspartners nämns grundsärskola, symfoniorkestrar, daglig verksamhet, museer, studieförbund, företag, seniorcenter och andra förvaltningar inom kommunen såsom arbetsmarknadsenheter. Satsningar för att nå nya deltagare kräver ibland samarbete med andra aktörer än de vanliga. Bland annat nämns hur kulturskolor i danssatsningar för unga med ohälsa samarbetat med till exempel skolhälso och ungdomsmottagning.

Utöver bidraget till kommunernas egna utvecklingsprojekt fördelar Kulturskolecentrum även bidrag för satsningar i samverkan med andra kommuner. Sådana satsningar har ökat i antal sedan möjligheten infördes i bidraget 2020. I fördelningen av bidrag 2020/21 ingick 203 olika kommuner i 53 samverkanssatsningar över hela landet. Satsningarna visar på en stor bredd - från orkesterläger en helg arrangerat av två kulturskolor till nationella satsningar som inkluderar 14 kommuner och som har fokus på ungas inflytande. Bidraget har även kunnat användas till att delfinansiera regionala samordningsfunktioner för kulturskolefrågor. Under 2020/21 finansierade bidraget en regional samordnare i Skåne.

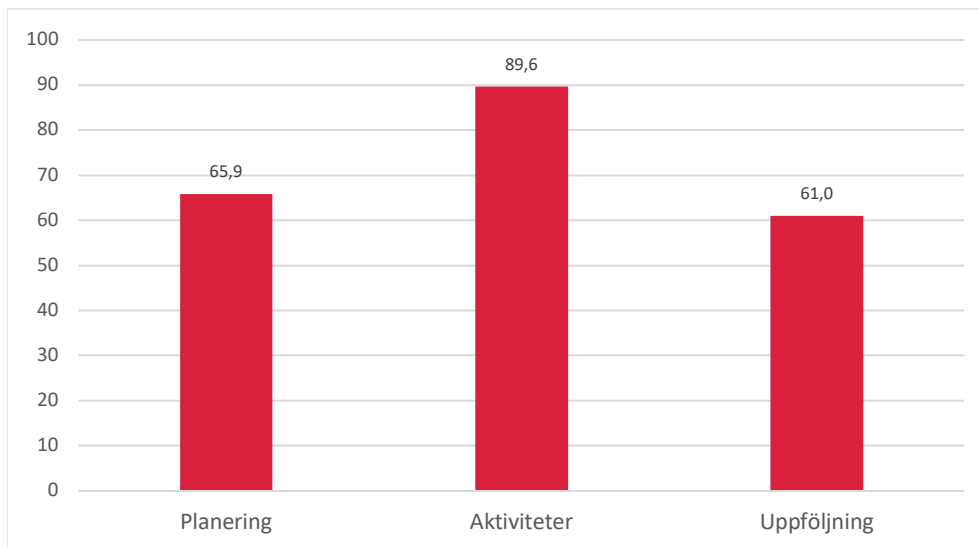

Figur 6. Kulturskolornas svar på frågan "Vilka andra aktörer har ni samarbetat med?". Andel i procent.

Barn och ungas inflytande

En viktig del i bidraget är att verksamheten ska genomföras av barn och ungas inflytande. Enligt redovisningarna var det vanligast att barn och unga hade inflytande över *aktiviteter* inom ramen för bidragets användning, 90 procent av kulturskolorna angav det (figur 7). I två tredjedelar av kulturskolorna hade barn och unga inflytande över verksamhetens *planering* och i drygt 60 procent av kulturskolorna hade de inflytande över *uppföljningen*.

Kulturskolorna beskriver i sina svar hur eleverna haft inflytande över till exempel repertoar och kursupplägg. Det finns också kommuner som har formaliserat sin verksamhet kring elevens inflytande genom enkäter, förslagslådor, chattar och samtal med enskilda elever, elevråd och kommunens ungdomsråd.

Figur 7. Andel kulturskolor som anger att barn och unga haft inflytande över planering, aktiviteter och uppföljning, inom ramen för bidragets användning. Procent.

Exempel ur redovisningarna

- Kulturskolan i Lund har med plattformen PopIn haft en verksamhet helt baserad på elevinflytande. Utifrån elevernas egna tankar, intressen och idéer har de utformat, planerat och genomfört olika aktiviteter som spelats in och sänts i olika format.
- I Karlskoga utgick teaterverksamheten från folksagor från länder som de deltagande barnen hade ursprung i. På så sätt bidrog barnen med kunskaper om olika kulturer vid dramatiseringen av sagorna.

Kulturskolecentrum har genomfört en studie över barn och ungas delaktighet och inflytande inom ramen för utvecklingsbidraget.² Studien bygger på ansökningar för 2021/22 samt intervjuer med kulturskolechefer och pedagoger. I studien beskrivs bland annat skillnader i vilka barn och unga som kommunerna vänder sig till i planeringsstadiet. Där vissa vänder sig till elever i kulturskolan riktar sig andra till barn och unga generellt i kommunen för att få information om vad som till exempel efterfrågas. Kulturskolorna ser även olika på när barn och unga kan inkluderas i planeringen. Ofta beskrivs barn och unga som en given del av planeringen inför utförandet av satsningen, men de uteblir i arbetet inför skrivandet av ansökan om utvecklingsbidraget. Studien visar också att det är lättare för kulturskolor att bedriva den här typen av utvecklingsarbete om det redan finns strukturer för delaktighet och inflytande inom kommunen. Kulturskolan kan då ansluta sig till det redan befintliga barnrättsarbetet och vidareutveckla arbetet därifrån.

² Statens kulturråd (2021). *Delaktighet och inflytande – analys av utvecklingsbidrag till kulturskolor.*

Enligt studien underlättas inflytande i genomförandedelen om man redan från början har beslutat vilka områden av en satsning som vuxna respektive unga ansvarar över. På så sätt tydliggörs barns och ungas möjlighet till påverkan och eleverna behöver inte övertyga de vuxna för att få inflytande. Det bidrar också till att barn och ungas åsikter blir en naturlig del av genomförandet och skapar förutsättningar för reellt inflytande i sammanhanget. Vad gäller barn och ungas inflytande över uppföljningen av satsningarna beskriver kulturskolorna i regel detta arbete sparsamt i ansökningarna.

Unika elever

Kulturskolorna har enligt redovisningarna nått cirka 44 000 barn och ungdomar genom den verksamhet som bedrivits med hjälp av bidraget. Av dessa är hela 33 000 nya elever, det vill säga de har inte varit inskrivna i kulturskolan tidigare. Bland de nya eleverna ingår bland annat förskolebarn som fått rytmkurs på sin förskola, elever i lågstadiet som haft rastverksamhet tillsammans med kulturskolepedagoger, barn på fritidshem som under terminen fått pröva på vad kulturskolan erbjuder samt barn och unga som mött kulturskolan på lov- och lägerverksamhet. Storstäder som Stockholm och Göteborg är de kommuner som angett störst antal nya elever (knappt 7 000 respektive cirka 2 250), men även mindre kommuner som Mariestad har angett ett förhållandevis stort antal nya elever (1 200).

Det finns även kulturskolor som trots bred och omfattande verksamhet inte har nått nya elever i någon högre grad. Det handlar i regel om kulturskolor som redan har ett etablerat samarbete med skolan. En kulturskola nämner att de inom barnens första fyra skolår nått 100 procent av barnen i kommunen med någon insats. Då blir svaret på hur många nya elever man nått 0, men kulturskolans verksamhet har breddats och fördjupats.

Erfarenheter och lärande exempel

Flera kommuner beskriver hur utvecklingsbidraget varit avgörande för att kunna bedriva en verksamhet som, utifrån kommunens befintliga budget, annars inte hade kunnat genomföras. Kulturskolorna har genom bidraget även fått flera nya erfarenheter och lärdomar att ta med sig för kommande verksamheter. Pandemins utmaningar har till exempel lett till att kulturskolorna fått värdefulla erfarenheter av att ställa om sin undervisning och sin uppsökande verksamhet till digitala format, något som även kan användas framöver. Många kulturskolor lyfter också att samarbetet med skolan har varit avgörande för att kunna öka rekryteringen av elever. En viktig del i detta är att kunna bedriva verksamhet i skolans lokaler i anslutning till skoldagen.

Kulturskolorna har arbetat med flera olika metoder och kanaler för att nå nya elever. Det kan handla om direkt "marknadsföring" gentemot skolbarn och deras föräldrar eller att kommunerna genom enkäter till skolelever får reda på vad de unga vill göra för aktiviteter i kulturskolan. I redovisningarna beskrivs även enskilda insatser och projekt som varit särskilt lyckosamma. Det rör bland annat sommarlovsaktiviteter med extern personal då ordinarie personal är ledig, öppen verksamhet utan krav på anmälan samt samarbete med fritidshem och fritidsgårdar som har lett till att många nya barn och unga kunnat nås. Vissa kommuner upplever dock utmaningar med att bidraget enbart kan delas ut för tre år och att medel behöver sökas för varje år. Detta gör det svårt att planera för en mer långsiktig verksamhet.

Exempel ur redovisningarna

- Katrineholms kulturskola har nått 180 nya elever genom nya ämnen, nya samarbeten, lovverksamhet och genom att anlita kulturskoleambassadörer. Ambassadörerna är tre mammor med barn på kulturskolan som talar somaliska, arabiska och tigrinja. Förutom att vara värddar vid den öppna verksamheten har de hjälpt till att informera på olika sätt via sina personliga nätverk.
- I några kommuner har verksamhet som utvecklats genom bidraget kunnat permanentas genom kommunens egen finansiering. Kiruna kommun har anställt den ambulerande danspedagogen för förskolebarn som ursprungligen finansierades med bidragsmedel, medan Örkelljunga har fått permanenta medel för att utöka verksamheten med dans och skivverksamhet.

Avslutande reflektioner

Redovisningarna av utvecklingsbidraget till landets kulturskolor visar på bidragets betydelse för kulturskoleverksamheten inom en rad områden. Enligt redovisningarna har bidraget lett till att 33 000 nya elever fått ta del av kulturskolans verksamhet under 2020/21. Utbudet av ämnen och undervisningsformer har breddats, samtidigt som fler barn och unga har kunnat fördjupa sitt utövande. Dessutom har bidraget lett till att grupper av barn och unga som deltar i kulturskolan i förhållandevis liten utsträckning fått ökade möjligheter att delta. Kulturskolebidraget har även hjälpt drygt åtta av tio kommuner att kunna nyanställa personal samtidigt som flera kommuner har kompetensutvecklat befintlig personal. Vissa kommuner har kunnat erbjuda befintlig personal ökad tjänstgöringsgrad, och därmed möjliggjort en kontinuitet och professionalitet även i kulturskolor på mindre orter och i glesbygd. Bidraget har också borgat för att barn och unga får möjlighet att utöva inflytande över verksamheten. I majoriteten av projekten hade barn och unga inflytande över både planering, genomförande och uppföljning av verksamheten.

En utmaning för kulturskolorna nu är att ta tillvara de nya elevernas intressen så att de kan fortsätta utvecklas i verksamheten. Utvecklingsbidragen är treåriga och för att verksamheterna ska kunna pågå längre tid än så krävs kommunala satsningar. Detta kan bli svårt för kommunerna att klara inom ordinarie budget, särskilt för den delen av insatserna som har varit kostnadsfria för elever.

Redovisningarna visar också att kulturskolorna har behov av ytterligare stöd i det förarbete som ligger till grund för kvalitativa bidragsansökningar och genomförda satsningar. Det kan bland annat handla om erfarenhetsutbyten och att kulturskolorna får ökad kunskap om metoder för att och stärka barn och ungas delaktighet och för att genomföra behovs- och målgruppsanalyser. Kulturskolecentrum kommer att fortsätta utveckla arbetet med denna typ av stöd under 2022.

Coronapandemin har inneburit flera utmaningar för kulturskolorna, både vad gäller möjligheten att behålla elever och att kunna bedriva sin verksamhet på ordinarie sätt. Särskilt den öppna verksamheten har drabbats. Pandemins verkningar på kommunernas ekonomi de närmaste åren kan även leda till ekonomiska utmaningar för kulturskolorna. Kulturskolecentrums utvecklingsbidrag kan här spela en viktig roll för att kommunerna även fortsättningsvis ska kunna erbjuda fler barn och unga en kvalitativ och bred verksamhet på kulturskolorna.

Kulturrådet
Box 27215, 102 53 Stockholm
Besök: Borgvägen 1-5
Tel: 08 519 264 00
E-post: kulturradet@kulturradet.se

© Statens kulturråd 2022
ISBN 978-91-87583-83-4

kulturradet.se